

O‘ZBEKISTONDA PROFESSIONAL TA’LIM TIZIMIDA TADBIRKORLIK VA BIZNESGA O‘QITISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH BO‘YICHA TAKLIF VA TAVSIYALAR ISHLAB CHIQUISH.

Mukumova Nargiza Umarovna

Jizzax shahar kasb – hunar maktabi maxsus fan o‘qituvchisi

Annotatsiya: *Ta’lim tizimida o‘quvchilarning tadbirkorlik ko‘nikmalarini rivojlantirishda zamonaviy usullardan samarali foydalanib kelayotgan professional ta’lim muassalari faoliyati hisoblanadi.*

O‘zbekistonda kasb-hunar ta’limi sharoitida tadbirkorlik va biznes ta’lim tizimini qamrab oladi. Bunda mavjud usullar va o‘quv dasturlarini tahlil qilish, ularning samaradorligini baholash, shuningdek, tadbirkorlik va biznes sohasida kadrlar tayyorlash jarayonini takomillashtirishga qaratilgan innovatsion yondashuv va amaliyotlarni o‘rganish kiradi.

Аннотация: *Именно деятельность профессиональных образовательных учреждений эффективно использует современные методы развития предпринимательских навыков обучающихся в системе образования.*

Он охватывает систему предпринимательства и бизнес-образования в контексте профессионального образования в Узбекистане. Сюда входит анализ существующих методов и образовательных программ, оценка их эффективности, а также изучение инновационных подходов и практик, направленных на совершенствование процесса подготовки кадров в сфере предпринимательства и бизнеса.

Annotation: *The educational system is an activity of professional educational institutions that effectively use modern methods to develop students' entrepreneurial skills.*

In the context of vocational education in Uzbekistan, it covers the system of entrepreneurship and business education. This includes analyzing existing methods and curricula, assessing their effectiveness, as well as studying innovative approaches and practices aimed at improving the process of training personnel in the field of entrepreneurship and business.

O‘rta kasb-hunar ta’limi muassasalari o‘quvchilarining tadbirkorlik kompetensiyasini tizimli, faoliyatga asoslangan va kompetensiyaga asoslangan yondashuvlar asosida shakllantirish, ijtimoiy sheriklik sharoitida uzluksiz pedagogik jarayonni ta’minlash g‘oya va tamoyillari. Kasb-hunar ta’limi o‘quvchilarining tadbirkorlik qobiliyatini shakllantirish tamoyillari tadbirkorlik subyektlari, uning rahbarlari va xodimlari tomonidan tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirishning ma’lum, o‘rnatilgan tamoyillari, usullari, usullari va uslublari majmui sifatida tushuniladigan tadbirkorlik madaniyati tushunchasiga asoslanadi. jamiyatda amalda bo‘lgan ommaviy-huquqiy normalarga, shuningdek, madaniyatli biznes yuritishning axloqiy va axloqiy qoidalariga muvofiq. Yuqoridagilarni hisobga olgan holda, kasb-hunar ta’limi tizimida talabning tadbirkorlik kompetensiyasini shakllantirishni tashkil etish jarayoni quyidagi xususiyatlarga ega bo‘lishi mumkin:

- ta’lim mazmunini qurishning ierarxik darajasi;

- talabalarning o'quv-kognitiv, o'quv-amaliy va o'quv-kasbiy faoliyatining yig'indisi;
- o'quv rejasining o'zgaruvchan qismida o'quv fanlarini ajratib ko'rsatish.

Tadbirkorlik kompetensiyasini rivojlantirish muammolarini muvaffaqiyatli hal etish ta'lim jarayonini quyidagi tamoyillar majmui asosida tashkil etishga asoslanadi: sub'ektivlik; integratsiyalashuv; farqlash, individuallashtirish, moslashuvchanlik va refleksivlik. Yuqoridagi tamoyillarga muvofiq kasb-hunar ta'limi o'quvchilarining tadbirkorlik faoliyati sohasidagi vakolatlarini rivojlantirish mexanizmlari sifatida quyidagilarni ko'rsatishimiz mumkin:

- Ta'lim jarayonini tashkil etishda kompetensiyaga asoslangan yondashuv ma'lum bilim va ko'nikmalar to'plamini oddiygina uzatishni emas, balki o'quv jarayonini tadbirkorlik kompetensiyalarini rivojlantirish nuqtai nazaridan qurishni o'z ichiga oladi.

- Shaxsning prognostik va texnologik sifatlarini belgilovchi loyiha kompetensiyalarini shakllantirishga e'tibor qaratish.

- Ta'lim jarayonining asosiy e'tibori o'quvchilarni muvaffaqiyatli o'z taqdirini o'zi belgilash va o'z-o'zini amalga oshirishga tayyorlashga qaratilgan.

O'rta kasb-hunar ta'limi tizimida o'quvchilarning tadbirkorlik qobiliyatini shakllantirish va rivojlantirishga uslubiy yondashuvlar davlat ta'lim o'qituvchilar portalida batafsilroq keltirilgan. KT talabalarining tadbirkorlik faoliyati sohasidagi kompetensiyalarini rivojlantirish uchun KT talabalarini faoliyatining asosiy shakllari belgilangan (1-jadvalga qarang).

1-jadval.

O'rta kasb-hunar ta'limi o'quvchilarining tadbirkorlik faoliyati sohasidagi vakolatlarini rivojlantirish bo'yicha talabalarning faoliyat shakllari.

Kollektiv	Jamoaviy	Individual
Biznes konferentsiyalar	Tadbirkorlik bo'yicha maxsus kurslar	Talabalar maslahati
Yosh tadbirkorlar uchun kvestlar	Talabalarning ilmiy jamiyati	Tadbirkorlik ustaxonasi
Tadbirkorlik qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan musobaqalar	Korxonalarda amaliy mashg'ulotlar	Ijodiy loyihalar va tadbirkorlik vazifalarini himoya qilish
Iqtisodiy fanlar bo'yicha olimpiadalar.	Ishbilarmonlik o'yinlari (ishlab chiqarish va iqtisodiy boshqaruv vaziyatlariga taqlid qilish).	Biznes loyihalarni, biznes rejalarni himoya qilish.
Biznes loyihalari, biznes g'oyalar tanlovlari	Tadbirkorlik davra suhbatlari	Tadbirkorlik bo'yicha virtual seminar

Shunday qilib, shu nuqtai nazardan, kasb-hunar ta'limi tashkilotlari o'qituvchilariga quyidagilar tavsiya etiladi:

- o'quv rejalarini, o'quv mashg'ulotlarining texnologik xaritalarini, o'quv mashg'ulotlari stsenariylarini o'quvchilarni tadbirkorlik kompetensiyasini shakllantiruvchi har xil turdagi amaliyotlarga tegishli nazariy va amaliy tayyorlash uchun tuzatish;

- o'quv tadbirlari, ishbilarmonlik o'yinlari, treninglar va boshqalarni o'tkazish, talabalarning mintaqaviy va butun Rossiya miqyosidagi konferentsiyalar, festivallar, tanlov tadbirlarida ishtirok etishini tashkil etish, ushbu metodologiyada taqdim etilgan tadbirkorlik qobiliyatini shakllantirish va rivojlantirishga hissa qo'shish.

O'rta kasb-hunar ta'limining asosiy vazifalaridan biri talabalarni nafaqat aniq shakllangan analitik fikrlash, muloqot qobiliyatlari, mehnatga ijodiy munosabat, hamkorlikka intilish, shaxsiy fazilatlarini namoyon etish, balki mas'uliyat hissi bilan ham bitirishdir. Bu fazilatlarining barchasi tadbirkorlik kompetensiyasi bilan shakllanadi. Ushbu muammoni hal qilish bilimlarni egallash va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishning faol usullariga e'tiborni qaratishni o'z ichiga oladi. Bizning vazifamiz yoshlarimizni erkin va ijodiy, mustaqil fikrlash va faol harakat qila oladigan qilib tarbiyalashdan iborat.

O'quv dasturi zamonaviy biznes-rejalashtirishning nazariy jihatlarini va biznes-rejalarning har xil turlarini tuzish usullari bo'yicha amaliy tavsiyalarni, shuningdek, alohida bo'limlarni o'z ichiga oladi. O'rganilayotgan fan biznes-reja tushunchasini, uning maqsadini, mumkin bo'lgan tuzilishini va biznes-rejani ishlab chiqish jarayonini axborot bilan ta'minlashni o'rganadi. Mashg'ulotlarni o'tkazish uchun siz katta vazifalar va vazifalar bankiga ega bo'lishingiz kerak va bu vazifalarni murakkablik darajasiga ko'ra farqlash mumkin. Mustaqil hal qilish uchun ma'lum miqdordagi vazifalar. Shu maqsadda talabalarning mustaqil ijodiy ishlari uchun metodik tavsiyalar va topshiriqlar to'plami, fan bo'yicha test va o'lchov materiallari to'plami ishlab chiqilgan bo'lib, ular muammoli ta'limni tashkil etish imkonini beradi, bunda talaba o'zini teng huquqli ishtirokchi sifatida his qiladi. ta'lim jarayoni. Ushbu ishda materialni tanlash o'quv kursining o'quv rejasiga muvofiq amalga oshirildi, undan darslarda ham, talabalarning darsdan tashqari mustaqil ishlarida ham foydalanish mumkin.

Ta'lim uchun ijobiy motivatsiya va kognitiv jarayonlarni faollashtirishda yaxshi natijalarga erishish imkonini beruvchi usullardan biri bu loyiha usuli bo'lib, u boshqa innovatsion texnologiyalar (aqliy hujum, individual o'qitish texnologiyasi, guruh texnologiyalari, muammoli ta'lim texnologiyasi, rivojlantiruvchi ta'lim) elementlarini o'z ichiga oladi. texnologiya). Bu usul "Tadbirkorlik asoslari" dasturini o'quv jarayoniga tatbiq etishda eng samarali hisoblanadi. Loyiha usuli bitiruvchi uchun dolzarb bo'lgan muammoni hal qilishga yordam beradi, ularni tadbirkorlik faoliyati bilan tanishtirish jarayonida talabalarda faol hayotiy pozitsiyani rivojlantiradi, nafaqat ushbu fan bo'yicha, balki kompyuterda ham bilim, ko'nikma va ko'nikmalarni yangilaydi. fan, iqtisodiyot va sog'liqni saqlash tashkiloti. Loyiha uslubi talabalarni hamkorlikning yangi darajasiga, hamkorlik darajasiga olib chiqishga imkon beradi va murakkab materialni faol va samarali o'rganish imkonini beradi.

Seminar va amaliy mashg'ulotlarni o'tkazishda talabalar topshiriqlarni yakka tartibda yoki kichik guruhlarda (ijodiy guruhlarda) bajarishlari mumkin, ularning har biri o'z loyihasini ishlab chiqadi. Tugallangan loyihalar guruhlar o'rtasida ko'rib chiqiladi. O'z loyihasini jamoatchilik muhokamasi va himoyasi talabaning ijtimoiy rolini oshiradi va uni sifatli amalga oshirish istagini kuchaytiradi. Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishning bunday tizimi ilmiy tadqiqot elementlaridan foydalanish imkonini beradi. Fanni o'rganish tanlov shaklida o'tkaziladigan loyihalarni himoya qilish bilan yakunlanadi. Tanlovning maqsadi talaba yoshlarning ilmiy-texnikaviy, innovatsion va tadbirkorlik faoliyatidagi faolligini rag'batlantirish; iqtisodiy fikrlash tarzi va tadbirkorlik tashabbusini shakllantirish; loyiha faoliyati ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish; ijtimoiy biznes sohasida tadbirkorlarning yangi to'lqinini shakllantirish maqsadida kichik biznes uchun

mahsulotlar va texnologiyalarni yaratishga yo'naltirilgan talabalarning o'zini o'zi amalga oshirishi uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratish. Tanlovning vazifalari sifatida quyidagilarni ko'rsatish mumkin:

- ilmiy faoliyatda iqtidorli yoshlarni aniqlash va qo'llab-quvvatlash;
- barcha manfaatdor tomonlar e'tiborini biznes loyihalarga jalb qilish;
- tanlov ishtirokchilariga biznes-rejalarni ishlab chiqish bo'yicha ilg'or tajriba va metodologiya almashish, biznes-rejalashtirish sohasida qo'shimcha ma'lumotlar olish uchun platformani ta'minlash;
- viloyat iqtisodiyoti uchun ustuvor yo'nalishlarda ijtimoiy loyihalarni ishlab chiqish va amalga oshirishda yoshlarni ishtirok etishga rag'batlantirish;
- tadbirkorlik faoliyati masalalari bo'yicha yoshlarning bilim va kasbiy ko'nikmalarini oshirish;
- innovatsion, istiqbolli ijtimoiy loyihalarni ishlab chiqish va amalga oshirishda yoshlar tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash;
- talabalarning intellektual va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish.

O'quv jarayonini uslubiy ta'minlash majmuasini ishlab chiqish talabalar mehnati samaradorligining eng muhim shartidir. Ushbu majmua o'z ichiga ishlab chiqilgan ma'ruzalar, o'quv-uslubiy qo'llanmalar, topshiriq va topshiriqlar to'plami, fan bo'yicha test va o'lchov materiallari to'plamini o'z ichiga olishi kerak. Bu talaba ta'lim jarayonining teng huquqli ishtirokchisi bo'lgan muammoli ta'limni tashkil etish imkonini beradi. Demak, o'quvchilarda tadbirkorlik qobiliyati va ijodiy faolligini shakllantirish doirasida o'qitishni tashkil etish bozor iqtisodiyoti sharoitida o'z-o'zini anglash, ularning ahamiyatini his qilish imkoniyatini beradi, ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish imkonini beradi. Ishonch tuyg'usi bitiruvchilarga yangi sharoitlarga moslashishga yordam beradi. Uning asosiy maqsadi talabalarga olingan bilimlarni kasbiy faoliyatda qo'llash usullarini o'rgatishdir. O'zbekiston kasb-hunar ta'limi tizimida tadbirkorlik va biznes ta'limi samaradorligini oshirish uchun bir qancha jihatlariga e'tibor qaratish lozim:

1. ****O'quv rejasini yangilash****: Biznes va tadbirkorlik sohasidagi zamonaviy tendentsiyalarni hisobga olgan holda amaldagi o'quv dasturlarini qayta ko'rib chiqish zarur. Haqiqiy biznesdan amaliy misollarni kiritish, shuningdek, biznesni boshqarishda zamonaviy texnologiyalar va innovatsiyalarni o'rganish talabalarni biznes olamining haqiqiy muammolariga yaxshiroq tayyorlashga yordam beradi.

2. ****O'qituvchilarning malakasini oshirish****: O'qituvchilar biznes va tadbirkorlik sohasida joriy bilim va tajribaga ega bo'lishi kerak. O'qituvchilar uchun muntazam kurslar va seminarlar o'tkazish ularga eng so'nggi tendentsiyalar va o'qitish usullaridan xabardor bo'lishga yordam beradi.

3. ****Amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish****: Bunda nafaqat nazariy bilimlarga, balki biznesni muvaffaqiyatli yuritish uchun zarur bo'lgan amaliy ko'nikmalarga ham e'tibor qaratish lozim. Bu amaliyotlarni tashkil etish, muvaffaqiyatli tadbirkorlardan mahorat darslari va biznes hamjamiyatlari bilan hamkorlik aloqalarini o'rnatishni o'z ichiga olishi mumkin.

4. ****Zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish****: Onlayn kurslar, virtual sinflar va multimedia materiallari kabi zamonaviy ta'lim texnologiyalarining integratsiyasi o'quvchilar uchun ta'limni yanada qulayroq va interaktiv qilishga yordam beradi.

5. ****Biznes inkubatorlar va akseleratorlarni yaratish****: Talabalar va yosh tadbirkorlarni biznes inkubatorlar va akseleratorlar yaratish orqali qo'llab-quvvatlash ularga nafaqat bilim, balki o'z biznes loyihalarini yo'lga qo'yish va rivojlantirishda amaliy tajriba orttirishga yordam beradi.

6. ****Natijalarni monitoring qilish va baholash****: Dasturlarni bozorning o'zgaruvchan ehtiyojlariga doimiy ravishda moslashtirish va o'quv jarayoni samaradorligining yuqori darajasini ta'minlash maqsadida ta'lim natijalarini monitoring qilish va baholash tizimini joriy etish muhim ahamiyatga ega. .

Ushbu tavsiyalarning amalga oshirilishi O'zbekiston kasb-hunar ta'limi tizimida tadbirkorlik va biznes ta'limini yanada samarali va zamonaviy voqelikka moslashtirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Uzbekiston Respublikasining "Talim to'grisida"gi qonuni, URQ637-son, 2020 (Law of the Republic of Uzbekistan "On Education", URQ-637, 2020), available at: <https://lex.uz/docs/5013007>

2. Safin R. S. et al. Innovative entrepreneurship in education: a new look in the students training content and existing problems //International Review of Management and Marketing. – 2016. – T. 6. – №. 2. – C. 51-56.

3. Lelahester R., Murtini W., Indriayu M. Establishment of entrepreneurial character in the foundation based school system through project based learning //International Journal of Educational Research Review. – 2018. – T. 3. – №. 4. – C. 128-140.

4. Morselli D. How do Italian vocational teachers educate for a sense of initiative and entrepreneurship? Development and initial application of the SIE questionnaire //Education+ Training. – 2018. – T. 60. – №. 7/8. – C. 800-818.

5. https://iqtisodiyot.tsue.uz/sites/default/files/maqolalar/23_Suyunov_Khoshimov.pdf

6. Ismailova Z. K. et al. Development of entrepreneurial skills among students of technical institutions through innovative technologies //DEVELOPMENT. – 2020. – T. 1. – C. 1-2020.

7. Khimmataliyev D. O. et al. Formation Of A Cluster System In The Sphere Of Education In Uzbekistan: Problems And Prospects //Journal of Pharmaceutical Negative Results. – 2022. – C. 5634-5638.

8. Ergasheva F. I. THEORETICAL FOUNDATIONS OF PROBLEMS AND SOLUTIONS FOR THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURIAL SKILLS AMONG STUDENTS //CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS. – 2021. – T. 2. – №. 12. – C. 55-60.

9. Muydinovich R. I. Innovative approach to ensuring the continuity of teaching computer science in the system of continuous education of the New Uzbekistan //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2021. – T. 11. – №. 4. – С. 1622-1629.

10. Akhunova M. K. The role of innovation in the development of the new Uzbekistan //Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali. – 2023. – T. 3. – №. 1. – С. 11-20.